

Danske unge er blandt de mest vidende i verden om politik og samfundsforhold. Selvom de i skolen øver sig på demokratisk dialog og lærer at være del af et fællesskab, er de politisk passive. Portræt af en generation, hvor medborgerskab og politisk viden har stor pædagogisk værdi, men meget få politiske konsekvenser.

FOR UNG TIL POLITIK

Vi er jo unge”. Den begrundelse er Jonas Lieberkind, lektor ved DPU, Aarhus

Universitet, stødt på igen og igen, når han beder danske 9.-klasse-elever forklare, hvorfor de ikke engagerer sig politisk, når de nu ved mere om politik end mange af deres jævnaldrende i andre lande.

”Jeg vil betegne de unge som politisk passive. De deltager ikke i protestbevægelser, de involverer sig ikke i traditionelle politiske diskussioner, og de melder sig ikke ind i et parti, en forening eller en organisation. Det til trods for, at de har en enorm viden om demokrati og samfundsforhold. Men de fravælger bevidst det politiske engagement med den begrundelse, at fordi de er unge, skal de fokusere på at leve deres ungdomsliv og på at få en uddannelse,” siger Jonas Lieberkind.

Gode rammer for fællesskab

Til efteråret får vi at vide, om danske unges politiske dannelse fortsat ligger helt i top, når resultaterne af den nyeste ICCS-undersøgelse (International Civic and Citizenship Education Study) fra 2016 præsenteres. Den seneste ICCS-undersøgelse fra 2009 viste nemlig, at danske unge i udkolingen ved rigtig meget om politik og samfundsforhold, når man sammenligner dem med unge i andre lande, fortæller Jonas Lieberkind.

Han har netop interviewet godt 50 danske 9.-klasse-elever og spurgt ind til deres politiske viden og engagement. Selvom hans aktuelle projekt er kvalitativt og kun ser på danske elever, og altså hverken er kvantitativt eller komparativt som ICCS-undersøgelsen, kan det alligevel give os et fingerpeg om, hvad der venter. De 9.-klasse-elever, han har interviewet, deltog nemlig alle i ICCS-undersøgelsen i 2016. Og en tendens går igen: eleverne er grundlæggende glade for at gå i skole, og skolen leverer gode rammer for fællesskab.

”De forskellige undersøgelser peger på, at den danske folkeskole virkelig er god til at skabe fællesskaber. Når man går i 8. og 9. klasse, betyder den ramme, skolen danner, rigtig meget for, hvordan man skaber sociale fællesskaber, og hvordan man kan præge dem og blive udfordret af dem. Og lige meget hvor kritisk jeg ser på det, siger min empiri ikke andet end, at det fungerer rigtig godt. Trods de udfordringer der kan være med at få tid til at opfylde alle de nye læringsmål, tyder det på, at lærerne holder fast i nogle pædagogiske traditioner for at sætte fællesskab højt på dagsordenen. Eleverne er glade

for at være i klasserummet, og de er glade for hinanden, selvom der selvfølgelig altid er undtagelser,” siger Jonas Lieberkind.

At eleverne er glade for at være i klasserummet, skyldes bl.a., at de oplever det som åbent.

”Det så vi i ICCS i 2009, og det ser jeg i mit aktuelle projekt. Eleverne oplever, at lærerne gerne vil diskutere med dem. Der er plads til at vende alverdens politiske begivenheder med hinanden, og lærerne er gode til at se emnerne fra flere forskellige sider,” siger Jonas Lieberkind.

Spørgsmålet er, om eleverne lærer at indgå og begå sig i fællesskaber som resultat af en målrettet pædagogisk indsats – eller om de lærer det, fordi skolen skaber gode rammer for fællesskaber, så det opstår som et indirekte resultat af alle de forskellige aktiviteter, der foregår i og omkring skolen.

”Man kan ikke lære det sociale som intentioneret resultat af bestemte pædagogiske indsatser. Der vil altid være nogle uintenderede dimensioner, der blander sig i den læringsproces. Man lærer jo også alt mulig andet end det, der foregår ved tavlen. De former for fællesskaber, eleverne oplever, formidles via skolens rammer, lærernes måde at arbejde på og elevernes egen tilgang. Den afhænger ikke mindst af, hvorvidt de synes, det er rart at gå i skole, og selvfølgelig i sidste ende af den måde, de er formet på af kulturen i familien og i samfundet. Det er en blanding af det intenderede og det uintenderede. Og præcis hvilke socialitetsformer det bliver til i praksis, har skolen ikke kontrol over,” siger Jonas Lieberkind.

Fællesskaber opstår altid

Kontrol kunne det ellers være rart at have, hvis skolen har et ideal om en bestemt form for fællesskab, som de unge bør lære, og som skoleledere og lærere lægger undervisningen an på.

Men én ting er idealer på de unges vegne, noget andet er, hvad de unge selv synes. Jonas Lieberkind forsker i medborgerskab og politisk dannelse i krydsfeltet mellem normative bestemmelser af medborgerskab – dvs. idealer for, hvordan vi skaber fællesskab med hinanden som borgere i samme samfund – og empiriske studier af hvad de unge faktisk ved, mener og gør politisk, og hvordan de selv indgår i og oplever fællesskab. Ifølge Jonas Lieberkind kan vi ikke undvære normativiteten, men vi er nødt til at reflektere den gennem erfaringer, forventninger og forestillinger hos de konkrete mennesker, som vi opstiller normer for.

»De, der engagerer sig i politisk arbejde, gør det ikke kun for at kæmpe for sagen eller fællesskabet med deres hjerteblod. De gør det i høj grad også for at få det på deres CV og for oplevelsernes skyld.«

Jonas Lieberkind

KVALITATIV INDSIGT

Jonas Lieberkind har i 2017 interviewet 51 af de elever, der deltog i den danske ICCS 2016, og som nu går i 9. klasse. Hans kvalitative forskningsprojekt skal give et dybere indblik i danske unges politiske viden og engagement og politiske dannelse.

HVORDAN STÅR DET TIL MED UNGES POLITISKE DANNELSE?

ICCS - International Civic and Citizenship Education Study – er en stor kvantitativ og komparativ undersøgelse af skolers arbejde med de unges politiske dannelse i en række lande. ICCS undersøger 8.-klasse-elevens holdninger til sociale og politiske spørgsmål, deres viden om demokrati, politik og samfund og deres opfattelser af sig selv som borgere i samfundet.

ICCS gennemføres i regi af IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). Første gang var i 2009 og anden gang i 2016. Resultaterne af ICCS 2016 offentliggøres i efteråret 2017.

Forskere fra DPU, Aarhus Universitet, har begge gange stået for den danske del af undersøgelsen.

Læs mere: dpu.au.dk/iccs

MEDBORGERSKAB – ET GAMMELT BEGREB BLOMSTRER OP IGEN

Op gennem 1990'erne blomstrer interessen for medborgerskab op i Danmark og det meste af Vesteuropa. Borgerne er ikke længere blot statsborgere i en nationalstat, men med Maastricht-traktaten fra 1992 også unionsborgere i EU, og med globaliseringen efterhånden også verdensborgere.

Medborgerskab handler om, at der består eller bør opstå et fællesskab mellem borgerne, som rækker ud over det, der formelt binder dem sammen i en stat, en union eller et forbund. Modsat statsborgerskab, som man har, fordi man er født i det pågældende land, eller får tildelt af politiske eller juridiske grunde, er medborgerskab noget, man skal udvikle sig til – og fra 1990'erne og frem bliver idéen om, at medborgerskab kan læres gennem opdragelse og uddannelse, dominerende i den videnskabelige og intellektuelle debat om pædagogik og uddannelse.

Hvor statsborgerskabet er en formel ordning, der sikrer borgeren bestemte rettigheder inden for rammerne af en nationalstat, bliver medborgerskab ofte forbundet med et bestemt sindelag. Medborgerskab tilskrives ofte en psykologisk dimension, hvor medborgeren identitets- og følelsesmæssigt er forpligtet på at tage ansvar for fællesskabet og det samfund, han er en del af.

Idéhistorisk har der siden Antikken været mange stridende forestillinger om medborgerskab – ofte koblet sammen med begrebet om dannelse. Striden står bl.a. mellem, om de forskellige medborgerskab/dannelsesidealer er universelt, historisk eller politisk begrundede.

Den nye interesse for medborgerskab i 1990'erne opstår i kølvandet på det 20. århundredes socialisationsteori, der undersøger, hvordan mennesker i et samfund socialiseres, subjektiveres og disciplineres gennem forskellige former for underliggende sociale diskurser og strukturer – f.eks. hos Michel Foucault (1926-84).

Hvor socialisationsteorien interesserede sig for, hvordan sociale strukturer prægede mennesker bag om deres intentioner, har medborgerskabstænkningen fra 1990'erne og frem tværtimod intentioner om at præge mennesker på en bestemt måde gennem dannelse, uddannelse og opdragelse.

DPU udbyder fra efteråret 2017 en masteruddannelse i 'Myndighed og medborgerskab'.

Se mere: dpu.au.dk/medborgerskab

»De har en enorm viden om demokrati og samfundsforhold. Men de fravælger bevidst det politiske engagement med den begrundelse, at fordi de er unge, skal de fokusere på at leve deres ungdomsliv og på at få en uddannelse.«

Jonas Lieberkind

”I debatten om medborgerskab kommer det ofte til at lyde som om, at hvis ikke de unge får de rigtige fællesskabsidealer ind under huden, så forbliver de asociale, uregelmæssige individualister. Men for mig at se er alternativet til en bestemt form for socialitet ikke asocialitet – alternativet er blot andre former for socialitet. Der opstår altid fællesskaber, spørgsmålet er bare hvilke,” siger Jonas Lieberkind.

Godt for CV'et

Idealerne om den 'gode medborger' bygger ofte på forestillingen om politisk engagement og aktiv deltagelse i debatter og i de organisationer og foreninger, der forsøger at præge den måde, vores fælles samfund er indrettet og udvikler sig på. Men trods deres store viden om politik og samfund ser vi en meget lav aktiv deltagelse hos danske unge, fortæller Jonas Lieberkind. Selvom EU-undersøgelser af 19-26-årige ganske vist peger på, at danske unge bliver mere aktive, når de bliver lidt ældre, skiller danske 8.-9.-klasse-elever sig ifølge Jonas Lieberkind bemærkelsesværdigt ud som politisk passive.

De unge er nemlig først og fremmest meget bevidste om, at de vil have noget ud af deres liv.

”De har en stor lyst til at lære. De vil opnå noget. De er ekstremt aktive og engagerede, ikke mindst socialt. Men de, der engagerer sig i politisk arbejde, gør det ikke kun for at kæmpe for sagen eller fællesskabet med deres hjerteblod. De gør det i høj grad også for at få det på deres CV og for oplevelsernes skyld. Det udelukker ikke, at der også er altruistiske grunde – alle dimensioner spiller ind i denne strategiske måde, hvorpå de reflekterer over egen udvikling. På den måde forholder de sig uhyre bevidst til, at politisk arbejde er med til at modne dem og vise dem, at de er i stand til at få noget ud af deres liv,” siger Jonas Lieberkind.

Ring medindflydelse

Der er flere forklaringer på de unges manglende politiske engagement. En af dem handler om, at de danske elever trods den store åbenhed i klasserummet oplever, at de har meget lidt konkret medindflydelse på den faglige tilrettelæggelse af skoledagen.

”ICCS-undersøgelsen fra 2009 viste, at hvor danske 9.-klasse-elever ligger i top mht. at opleve åbenhed i klasserummet, ligger de til gengæld blandt de laveste, når man spørger til reel medindflydelse i forhold til f.eks.

udformning af skoleskema, valg af undervisningsmateriale og målene for undervisningen. Der er en stærk forestilling i Danmark om, at først når den unge har forladt skolen og har taget en ungdomsuddannelse, er de klar til at gå ud og agere politisk. Først da anser vi det unge menneske for at være et reelt politisk subjekt, dvs. aktivt handlende i et politisk fællesskab. Undersøgelserne viser da også, at de unge i 9. klasse ikke forstår sig selv som politiske subjekter, og at det kun i mindre grad er noget, de lærer i skolen,” siger Jonas Lieberkind.

Det er fordi, vi er unge...

Mange af de unge forklarer deres bevidste fravalg af politisk engagement med, at de skal fokusere på deres ungdomsliv. Underforstået, at det ikke er en opgave, de kan tage på sig midt i ungdommen – det må vente. Man kunne indvende, at alle mennesker jo bruger deres tid på at leve det liv, der hører deres livsfase til, mener Jonas Lieberkind. Det står ikke skrevet nogen steder, at politisk deltagelse hører hjemme i en bestemt befolknings- eller aldersgruppe. Tværtimod er det netop demokratiets dyd, at det ideelt set inviterer alle til at deltage.

”Men for mange unge er det åbenbart en selvindlysende sandhed, at politisk deltagelse ikke hører hjemme i et 'rigtigt' ungdoms-

'Ungdommens EU-topmøde 2017' på Christiansborg. Her fik danske unge mellem 15 og 25 år mulighed for at lære EU-systemet bedre at kende. De fik tildelt roller og skulle forhandle som politiske repræsentanter for de enkelte EU-lande.

liv. Det hænger dog sammen med de unges anden gennemgående forklaring: At de skal bruge deres tid på at uddanne sig, og at de skal igennem uddannelsessystemet så hurtigt som muligt," siger Jonas Lieberkind.

Når han så spørger de unge, hvad det er, de skal nå, siden det skal gå så hurtigt, har de ikke noget konkret svar.

"De har et stærkt strategisk fokus på selvudvikling, der på sin vis legitimerer den politiske passivitet. Vi har altså på den ene side en skole, der åbner for dialog og debat og giver de unge politisk forståelse, og på den anden side en masse unge, der ikke har et politisk projekt, eller i hvert fald ikke har tid til det. Pædagogisk set er det værdsat at diskutere, men diskussionen får ingen politisk konsekvens. Det kan man begræde – og jeg synes da også, det er problematisk, hvis en hel generation af unge ikke ser sig selv som handlende politiske subjekter," siger Jonas Lieberkind.

Accept af autoritet

Det betyder ikke, at de unge ikke mener noget om politik – men de er meget reserverede og ytrer sig for det meste i generelle vendinger.

"Man finder sjældent kant og modstand i de unges politiske formuleringer. De mener, at vi skal skabe et godt samfund, og at det er synd for de undertrykte, og de kan ikke lide Donald Trump. Men det er en politisk viden og stillingtagen, der ikke indebærer nogen vision om at skulle ændre samfundet," siger Jonas Lieberkind.

Og netop fraværet af visioner om nye retninger for samfundet og manglende modstand mod den nuværende samfundsform er bemærkelsesværdig, mener han.

"Den unge generation har altid – eller i det mindste siden 2. verdenskrig – gjort oprør mod autoriteterne, typisk repræsenteret ved den foregående generation. Men det interessante er, at når de unge, som jeg

har talt med, først og fremmest opfatter sig selv som individer under udvikling, så er de også grundlæggende med på at underlægge sig pædagogisk supervision. De accepterer myndigheder og autoriteter – at der er nogen, der vil opdrage og udvikle dem i en bestemt retning, selv når det er en lærer, de ikke bryder sig om. Sempelthen fordi de tror på, at det er nyttigt i forhold til deres egen selvudvikling." ■

JONAS LIEBERKIND er ph.d. og lektor i pædagogisk sociologi ved DPU, Aarhus Universitet. Han er med i den forskergruppe, der udarbejder den danske del af ICCS-undersøgelsen. Underviser på DPU's kandidatuddannelse i Pædagogisk Sociologi.